

วารสารพยาบาลตำรวจ
Journal of The Police Nurses

สภาพการณ์ความรุนแรงในครอบครัวและการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของตำรวจ
ในการรับมือปัญหาความรุนแรง: ศึกษาเฉพาะกรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 9
DOMESTIC VIOLENCE SITUATION AND POLICE ROLE DEVELOPMENT
IN DEALING WITH VIOLENCE: A CASE STUDY OF METROPOLITAN
POLICE DIVISION 9

ธีรวัธ นิลเพ็ชร¹

กัญญ์ฐิตา ศรีภา²

Theeravut Nilphet

Kantita Sripa

¹อาจารย์ ดร., คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ นครปฐม 73110

Instructor, Ph.D., Faculty of Social Science, Police Cadet Academy, Nakhon Pathom, 73110, Thailand

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ นครปฐม 73110

Assistant Professor, Ph.D., Faculty of Social Science, Police Cadet Academy, Nakhon Pathom, 73110, Thailand

Author Email: kantitas@yahoo.com

Received: August 7, 2019

Revised: October 31, 2019

Accepted: December 5, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์ รูปแบบ เส้นทาง และเงื่อนไขของการเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ศึกษาบทบาทและปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและค้นหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทตำรวจในการรับมือปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยเน้นการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว เจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจในเขตพื้นที่กองบังคับการตำรวจนครบาล 9 และเจ้าหน้าที่ บุคลากร ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ แนวการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และประเด็นการสังเกตพฤติกรรม

ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพการณ์ความรุนแรง พบว่า 1) ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวมีมากขึ้น 2) มีการกระทำที่รุนแรงขึ้น 3) พบความรุนแรงหลากหลายลักษณะและแตกต่างกันไปตามช่วงอายุ และ 4) ความรุนแรงในครอบครัวกับการใช้สุราและยาเสพติดมีมาด้วยกัน รูปแบบความรุนแรงมีทั้งความรุนแรงต่อร่างกาย ความรุนแรงต่อสภาพจิตใจ และความรุนแรงทางเพศ เส้นทางความรุนแรงในครอบครัวมีการปรับเปลี่ยนจากเริ่มต้นมีสัมพันธภาพในครอบครัวค่อนข้างดี จนเริ่มมีการใช้คำพูดที่รุนแรงไปจนถึงขั้นใช้กำลังทำร้ายร่างกาย จากถูกกระทำครั้งแรกไปจนถึงถูกกระทำซ้ำแล้วซ้ำอีก และหลุดจากวงจรความรุนแรงได้เมื่อแสวงหาแหล่งช่วยเหลือ ส่วนปัจจัยเงื่อนไขในการถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวนั้น มีทั้งเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความรุนแรง และเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความรุนแรงซ้ำแล้วซ้ำอีก สำหรับแนวทางในการพัฒนาบทบาทตำรวจและการบูรณาการความร่วมมือนั้น ควรพัฒนาบทบาทตำรวจใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริการ สอบสวน และดำเนินคดี 2) ด้านการป้องกัน ปรามปราม

3) การรณรงค์ป้องกันปัญหา 4) การพิจารณาหน่วยเฉพาะคดีความรุนแรงในครอบครัว และ 5) การพัฒนา
ด้านการศึกษาและฝึกอบรมให้กับตำรวจ ในส่วนการบูรณาการความร่วมมือนั้น ควรส่งเสริมการบูรณาการ
ความร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่าย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน และ ส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือ
ด้านการศึกษาและสังคม

คำสำคัญ : ความรุนแรงในครอบครัว, บทบาทหน้าที่ตำรวจ, การรับมือปัญหาความรุนแรง

Abstract

The purpose of this research was to study the conditions, patterns, routes and conditions of domestic violence problems, the roles and problems of police officers, and the guidelines for the development of police roles focusing on integrating cooperation from all relevant sectors. Qualitative research methodology had been used. Data were collected from in-depth interviews of key informants, including domestic violence victims, police officers from Metropolitan Police Division 9 and officers or persons related to the law enforcement process or persons with experience related to domestic violence issues. The tools used in the study were semi-structured interviews and behavior observation.

The results of the research on the severity of the situation showed that (1) There were more victims of domestic violence; (2) More violent actions had been inflicted; (3) A variety of violent characteristics had been found varying according to age and (4) domestic violence and alcohol and drug use often came together. Violence forms included physical, mental and sexual violence. The path of domestic violence started from harmonious family relationship and was constantly intensified by the use of harsh words and physical assaults. The victims might be abused only once or repeatedly, and they could break out of the cycle of violence when seeking help. There were factors that caused single domestic violence and repeated domestic violence. In order to develop the role of the police and integrate cooperation from various sectors, the role of the police should be developed in all 5 areas, namely (1) service, investigation and prosecution (2) prevention and suppression (3) prevention campaigns (4) a specialized unit to handle domestic violence cases and (5) development of education and training for police. Integrating cooperation with network agencies and creating a network of cooperation in the community should be promoted.

Keywords : domestic violence, police role, dealing with violence

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น จากสถิติความรุนแรงในครอบครัวในช่วงปี พ.ศ. 2553 - 2560 พบว่าเหตุการณ์ความรุนแรงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2553 จาก 724 เหตุการณ์ เป็น 1,200 เหตุการณ์ในปี 2560 (Ministry of Social Development and Human Security, 2018) ปัญหา

ความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วง ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในด้านสุขภาพ เสรีภาพ ชื่อเสียง และทรัพย์สินของผู้ถูกกระทำและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวนั้น (Jiamtae, 2012)

ปัจจัยเสริมส่วนใหญ่ที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว คือ ผู้กระทำมาสุราหรือใช้สารเสพติดพบร้อยละ 38.17 การนอกใจและ

หึงหวงร้อยละ 24.45 ปัญหาสุขภาพกายและจิต ร้อยละ 14.72 และปัญหาเศรษฐกิจร้อยละ 8.31 และการเสพลูกหลานร้อยละ .42 (Department of Women's Affairs and Family Development, 2017) ปัจจัยเหล่านี้เป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไข เนื่องจากผู้ถูกระงับเป็นทั้งเด็กและเยาวชน สตรี และผู้สูงอายุหรือคนพิการ จำเป็นต้องได้รับการคุ้มครอง และต้องการความช่วยเหลือเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตต่อไปในสังคมได้อย่างปกติสุข

แม้จะมีประกาศใช้กฎหมายเพื่อแก้ไข ความรุนแรงในครอบครัว แต่ในทางปฏิบัติยังพบอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย เช่น พนักงานสอบสวนขาดความรู้ความเข้าใจ ต้องใช้เวลานานในการประสานกับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ เพื่อเข้าร่วมในกระบวนการสอบสวน (Pongpan-anooorn, 2013) พนักงานสอบสวนมีเจตคติทางลบเกี่ยวกับ ความรุนแรงในครอบครัว เช่น มองว่าเป็นการเพิ่มภาระในการทำงาน และสังคมมองว่า ความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องภายในครอบครัว จึงไม่ช่วยเหลืออย่างจริงจัง (Narongsak, 2009) ปัญหา นี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ทุกฝ่ายต้องให้ความสนใจ และร่วมค้นหาแนวทางป้องกันแก้ไข

ที่ผ่านมาการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวจำนวนไม่น้อยทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะการศึกษาถึงสาเหตุ และปัจจัยที่ส่งผลต่อความรุนแรงในครอบครัว ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทตำรวจที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาแยกกันระหว่างปัญหาอุปสรรคกับแนวทางในการพัฒนาบทบาทตำรวจในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งถือเป็นเรื่องซับซ้อนเนื่องจากเกี่ยวพันกับปัญหาที่มีความอ่อนไหวและข้อกฎหมายที่ยังคงเป็นปัญหาอุปสรรค การวิจัยครั้งนี้จึงเน้นการค้นหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทตำรวจเพื่อรับมือกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่ตอบสนองกับสภาพปัญหาที่แท้จริง โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative

research) เพื่อทำความเข้าใจข้อมูลเชิงลึกในทฤษฎีของปัญหา รวมถึงค้นหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทของตำรวจที่เน้นการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อช่วยให้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของสังคมไทยลดน้อยลง

วัตถุประสงค์วิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์และรูปแบบของความรุนแรงในครอบครัว รวมถึงเส้นทางและปัจจัยเงื่อนไขของการเกิดความรุนแรงในครอบครัว
2. เพื่อศึกษาบทบาทและปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
3. เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของตำรวจในการรับมือปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เน้นการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง การกระทำของบุคคลภายในครอบครัวที่กระทำต่อกัน โดยอาจเป็นการทำอันตรายต่อร่างกาย การใช้จาก้าวร้าวรุนแรง หรือการกระทำรุนแรงทางเพศ การกระทำความผิดกล่าว ก่อให้เกิดความเจ็บปวดทั้งทางร่างกายและจิตใจแก่ผู้ถูกระงับ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวได้ชัดเจน ได้แก่

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (psychoanalytic theory) เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดจากสัญชาตญาณ (Id) ได้แก่ สัญชาตญาณทางเพศ และความก้าวร้าว เพื่อแสวงหาความพึงพอใจ (Freud, 1964) พฤติกรรมรุนแรงในครอบครัวเป็นผลจาก Ego ไม่สามารถรักษาดุลยภาพระหว่าง Id และ Superego ได้ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นทั้งการกระทำต่อผู้อื่นโดยการแสดงสัญชาตญาณแห่งความก้าวร้าว นอกจากนั้นยังเกิดขึ้นได้จากความขัดแย้งภายในจิตใจของบุคคลทั้งในส่วนจิตสำนึก (conscious) และจิตไร้สำนึก (unconscious)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory) ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ โดยการสังเกตและเลียนแบบ เนื่องจากบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ (Bandura, 1986) พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ ยังอธิบายถึงผู้ที่มีการรับรู้ตรงในฐานของผู้ถูกระทำรุนแรงและประสบการณ์ทางอ้อมในฐานผู้สังเกตการณ์ ความรุนแรงตั้งแต่วัยเด็ก จะเรียนรู้ตัวแบบที่ใช้ความรุนแรง และมักใช้ความรุนแรงเป็นวิธีการในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว

ทฤษฎีวัฒนธรรมย่อยของความรุนแรง (subculture of violence theory) กล่าวถึงการรวบรวมรูปแบบพฤติกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกเข้าด้วยกัน จนกลายเป็นบรรทัดฐานและค่านิยมให้สมาชิกในวัฒนธรรมนั้นปฏิบัติตาม (Gelles & Straus, 1979) ความรุนแรงเกิดจากการเรียนรู้ในฐานที่บุคคลเป็นสมาชิกของวัฒนธรรมย่อยของความรุนแรง โดยครอบครัวที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมย่อยของความรุนแรงไปยังสมาชิกในครอบครัว และสมาชิกเรียนรู้บรรทัดฐานและค่านิยมที่ว่า การใช้ความรุนแรงต่อกันในครอบครัวเป็นสิ่งที่ไม่ผิดและมักจะใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา

ทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว (family development theory) เชื่อว่าพัฒนาการของครอบครัวมีลักษณะเป็นวงจรชีวิตครอบครัว (family life cycle) โดยปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวงจรชีวิตนี้ เกิดจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอกครอบครัว (Hill & Mattessich, 1979) ทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวในช่วงระยะต่าง ๆ ซึ่งในระยะที่ความพึงพอใจต่อกันลดน้อยลง ความเหินห่าง อาจทำให้เกิดความขัดแย้งจนนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวได้

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ของครอบครัว (family symbolic interaction theory) เน้นความสำคัญของปฏิสัมพันธ์ของ

บุคคลผ่านกระบวนการสื่อสารและการขัดเกลาทางสังคมซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของบุคคล (Wetwithan, 2014) การตีความของบุคคลในครอบครัวผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันซึ่งมีผลต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การจะเกิดความรุนแรงในครอบครัวขึ้นหรือไม่ อยู่ที่ว่าผู้ชายรู้สึกหรือตีความเกี่ยวกับตนเองอย่างไรเป็นสำคัญ ทั้งนี้ครอบครัวที่มีปัญหา มักเกิดจากการสร้างสัญลักษณ์โดยให้ผู้ชายแสดงบทบาทที่เป็นใหญ่เสมอ และการให้ความสำคัญกับตัวตนของผู้ชายที่มากเกินไปซึ่งนำไปสู่ปัญหาความรุนแรง

ทฤษฎีครอบครัวสตรีนิยม (feminist family theory) อธิบายความรุนแรงในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างมโนคติทางวัฒนธรรมที่ยึดหลักผู้ชายเป็นใหญ่และการมีข้อจำกัดของเพศหญิงจากเหตุผลนี้ทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในบทบาทที่เป็นรอง ความรุนแรงต่อผู้หญิงนั้นเป็นเรื่องธรรมดาในสังคมที่มองว่าผู้ชายเป็นใหญ่ และเป็นวิธีการในการรักษาการควบคุมทางสังคมและการคงอำนาจของชายที่เหนือกว่าหญิง (Bograd, 1988)

จากแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมา จะเห็นว่า การก่อรูปพฤติกรรมรุนแรงในครอบครัวมีมูลเหตุจากทั้งตัวตนและสิ่งแวดล้อม ขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละแนวคิดที่มาจากต่างศาสตร์ หรือการผสมผสานศาสตร์เพื่อมองการใช้ความรุนแรงอย่างเป็นองค์รวม เพื่อที่จะเข้าใจรากเหง้าของปัญหาได้อย่างลึกซึ้งและครอบคลุม ซึ่งการรับมือกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวต้องอาศัยการผสมผสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีบทบาทในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อจัดการและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

บทบาทตำรวจในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ 1) การบังคับใช้กฎหมาย 2) การรักษาสงบเรียบร้อย และ 3) การให้บริการ (Reid, 1997) ซึ่งในส่วนการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดประสิทธิผลนั้นคำนึงถึง ความแน่นอน ความรวดเร็ว ยึดหลัก

เสมอภาคและมีบทลงโทษที่เหมาะสม (Jitsawang, 1996) บทลงโทษผู้กระทำรุนแรงในครอบครัวยึดแนวทางสมานฉันท์เนื่องจากคำนึงถึงความสัมพันธ์ในครอบครัว จึงเน้นการประนีประนอมไกล่เกลี่ย ซึ่งยังคงพบปัญหาอุปสรรคในกรณีผู้ถูกระทำรุนแรงในครอบครัว ประสงค์จะยอมถอนคำร้องทุกข์ ปัญหาที่พบเจอคือ ผู้กระทำรุนแรงยังมีการกระทำรุนแรงในครอบครัวซ้ำอีก หรือในกรณีผู้กระทำรุนแรงถูกลงโทษตามกฎหมาย ส่งผลต่อปัญหาอื่น ๆ ของครอบครัวตามมา เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการดูแลบุตร ฯลฯ ทำให้สถาบันครอบครัวขาดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ดังนั้นมีเพียงบทบาทตำรวจเพียงฝ่ายเดียวจะช่วยให้ปัญหาลดน้อยลง จำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาคครอบคลุมทุกมิติของปัญหา การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นบทบาทตำรวจในเชิงบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ

งานวิจัยเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว งานวิจัยในประเทศมีการศึกษาเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว เช่น การศึกษารูปแบบความรุนแรง พบรูปแบบทั้งการทะเลาะวิวาทและการทำร้ายร่างกายและจิตใจ ส่วนสาเหตุมาจากความขัดแย้ง เรื่องการเงินมากที่สุด รวมถึงการใช้แอลกอฮอล์ที่มีผลต่อพฤติกรรมรุนแรง (Bhatanapraphabhan & Kongsakon, 2007) ที่ต่างไปจากนี้คือ งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน (Sanprasit, 2011) และยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินการและปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งมีอยู่น้อย แต่เน้นที่การสอบสวนตามกระบวนการของกฎหมายเป็นส่วนใหญ่ (Chongwattana, 2009; Hutapead, 2009; Narongsak, 2009; Pongpan-anoosorn, 2013)

งานวิจัยในต่างประเทศมีการศึกษาประสบการณ์ของผู้สูงอายุในการเผชิญกับความรุนแรงในครอบครัว (Hightower, 2004) และการสำรวจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันปัญหาความรุนแรง (Allen, 2005) รวมถึงการศึกษาวิจัยที่เน้นให้ชุมชนช่วยเหลือให้ผู้หญิงมีพลังอำนาจในการตัดสินใจและใช้ชีวิตเพื่อสร้างความอิสระในสังคม สามารถหลีกเลี่ยงจากความรุนแรงในครอบครัวได้ (Parma & Sampson, 2007)

ดังนั้น งานวิจัยที่ผ่านมาทั้งปัจจัยสาเหตุและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว และการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหา และการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ส่วนการศึกษาแนวทางในการพัฒนาบทบาทตำรวจเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับสภาพจริงและเน้นการบูรณาการกับทุกภาคส่วนนั้น ยังไม่พบการศึกษาข้อมูลเชิงลึกด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษานี้จึงน่าจะสามารทำให้ข้อมูลสารสนเทศที่นำไปสู่การพัฒนาแนวทางอย่างเป็นรูปธรรม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เนื่องจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อน มีความซับซ้อน การจะได้ข้อมูลที่ลุ่มลึกและครอบคลุมในมิติต่าง ๆ ต้องใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเข้าช่วย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant)

ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) ดังนี้

1. การทำความเข้าใจสภาพการณ์ รูปแบบเส้นทางความรุนแรงในครอบครัว และเงื่อนไขของการเกิดความรุนแรงในครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นสตรี จำนวน 8 คน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสังเกตพฤติกรรม เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลที่ลุ่มลึกและสามารถตีแผ่ให้เห็นถึงความเป็นพลวัตของเส้นทางความรุนแรงผ่านประสบการณ์ตรง จึงต้องมีความพร้อมและความยินยอมในการให้ข้อมูล

2. การค้นหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทตำรวจในการรับมือกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นกลุ่มบุคคลที่มีประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 20 คน ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจในเขตพื้นที่กองบังคับการตำรวจนครบาล 9 จำนวน 10 คน และ 2) บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 10 คน วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview guideline) ใช้สัมภาษณ์ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงเกี่ยวกับเส้นทางความรุนแรง ประสบการณ์ที่เผชิญ และเงื่อนไขสำคัญของการเกิดความรุนแรง และใช้สัมภาษณ์กลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การจัดการปัญหา และแนวทางในการพัฒนาบทบาทตำรวจ โดยการบูรณาการความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ อีกเครื่องมือหนึ่งคือ ประเด็นการสังเกต (observation guideline) ใช้สังเกตพฤติกรรมผู้ถูกกระทำรุนแรงขณะให้ข้อมูลและขณะร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติม และตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลที่สัมภาษณ์

ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (index of item objective congruence: IOC) โดยเลือกเฉพาะข้อคำถามและประเด็นการสังเกต

ที่มีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ .50 ขึ้นไป จากนั้นทำการปรับปรุงข้อคำถามก่อนนำไปใช้จริง

การพิทักษ์สิทธิ์ การศึกษานี้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมและวิจัยในมนุษย์ โรงพยาบาลตำรวจ ตามหนังสือเลขที่ จว.02/2562 ผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมวิจัยรับทราบข้อมูลเบื้องต้นในการวิจัยตามเอกสารชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมวิจัย และแสดงความยินยอมเข้าร่วมวิจัยในหนังสือแสดงเจตนายินยอม ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการรักษาความลับเฉพาะของผู้ให้ข้อมูลโดยการปกปิดข้อมูลลักษณะส่วนตัวและปกปิดชื่อโดยใช้นามสมมติ

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับสภาพการณ์ รูปแบบ เส้นทางและเงื่อนไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัว วิเคราะห์การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจและบุคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และรวบรวมเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาบทบาทตำรวจที่บูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหา การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของการวิจัยใช้การตรวจสอบด้วยวิธีสามเส้า (triangulation methods) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญร่วมตรวจสอบด้านแหล่งข้อมูล ด้านแนวคิดทฤษฎี และใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมตรวจสอบร่วมกับผลจากการสัมภาษณ์เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล

ผลการวิจัย

1. สภาพการณ์ รูปแบบ เส้นทางและปัจจัยเงื่อนไขของการเกิดความรุนแรงในครอบครัว

1.1 ผลการศึกษาสภาพการณ์ความรุนแรงในครอบครัว พบว่า 1) ผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวมีมากขึ้น 2) การกระทำความรุนแรงในครอบครัวรุนแรงขึ้น โดยพบการกระทำที่ทำให้ผู้ถูกกระทำบาดเจ็บสาหัสมากขึ้น 3) ความรุนแรงหลากหลายลักษณะ และแตกต่างกันไปตาม

ช่วงอายุ ทั้งความรุนแรงต่อร่างกายและจิตใจ ส่วนใหญ่ผู้ถูกระทำมีความรุนแรงมักเป็นหญิงในวัยกลางคนซึ่งถูกระทำจากสามี ส่วนผู้สูงอายุที่ถูกกระทำรุนแรงนั้น จะพบเพศหญิงมากกว่าเพศชาย และ 4) ผู้ที่กระทำรุนแรงส่วนใหญ่มักกระทำขณะที่กำลังเมาสุราหรือบางรายมีอาการประสาทหลอนจากการใช้สารเสพติด

1.2 รูปแบบของความรุนแรงในครอบครัว พบ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ความรุนแรงต่อร่างกาย โดยพบภรรยาถูกระทำรุนแรงจากสามีในลักษณะต่าง ๆ เช่น ตบตี เตะต่อย บีบคอ ใช้อาวุธทำร้ายจนเกือบเสียชีวิต หรือทำร้ายร่างกายขณะภรรยาตั้งครรภ์ รวมไปถึงทำให้ติดเชื้อ HIV หรือสามีที่ถูกกระทำรุนแรงจากภรรยา ซึ่งมักไม่มีอันตรายมากนัก เพราะฝ่ายชายมักปกป้องตนเองได้ และยังพบพ่อกระทำรุนแรงต่อลูก อาจกระทำโดยตรงต่อลูกเพราะอารมณ์โกรธ หรือ

กระทำต่อแม่และพลาตพลั้งไปโดนลูก 2) ความรุนแรงต่อสภาพจิตใจจากการที่สามีด่าทอ ถูกข่มขู่ คุกคามทำให้หวาดกลัว การไม่รับผิดชอบของฝ่ายชาย แล่นข่มขู่รีดไถ ทำให้ผู้หญิงบางรายบอบช้ำคิดฆ่าตัวตาย ส่วนภรรยาที่ทำร้ายจิตใจสามีจะมีรูปแบบการสร้างหนี้สินให้ครอบครัว การใช้ลูกต่อรอง ทำให้ลูกพลอยถูกทำร้ายจิตใจไปด้วย และ 3) ความรุนแรงทางเพศ โดยพบเด็กถูกล่วงละเมิดทางเพศจากพ่อเลี้ยง และพบแม่แต่พ่อแท้ ๆ ข่มขืนลูกตัวเอง

1.3 เส้นทางและปัจจัยหรือเงื่อนไขของการกระทำรุนแรงในครอบครัว ผู้วิจัยสรุปเส้นทางความรุนแรงในครอบครัว เชื่อมโยงกับปัจจัยเงื่อนไขของความรุนแรง ทั้งเงื่อนไขที่เริ่มทำให้เกิดความรุนแรงและเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความรุนแรงซ้ำแล้วซ้ำอีก ดังภาพ 1

ภาพ 1 เส้นทางความรุนแรงและปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว

เส้นทางความรุนแรงในครอบครัว ของสตรีที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว เริ่มจากสัมพันธ์ภาพระหว่างกันที่ค่อนข้างดี มักไม่เคยพบพฤติกรรมรุนแรงขณะที่คบหากัน แต่หลังจากใช้ชีวิตร่วมกัน เริ่มจากมีการใช้คำพูดรุนแรงต่อกัน จากนั้นจึงเริ่มใช้กำลังทำร้าย ซึ่งการเกิดเหตุรุนแรงมิได้เกิดเพียงครั้งเดียวแล้วหมดไป ภรรยาที่ถูกกระทำรุนแรงมักให้อภัย จึงมักถูกกระทำซ้ำแล้วซ้ำอีก จนเมื่อทนถึงที่สุด จึงแจ้งความดำเนินคดี และขอความช่วยเหลือจากแหล่งช่วยเหลือ เช่น บ้านพักฉุกเฉิน ทำให้พ้นจากวงจรความรุนแรงได้

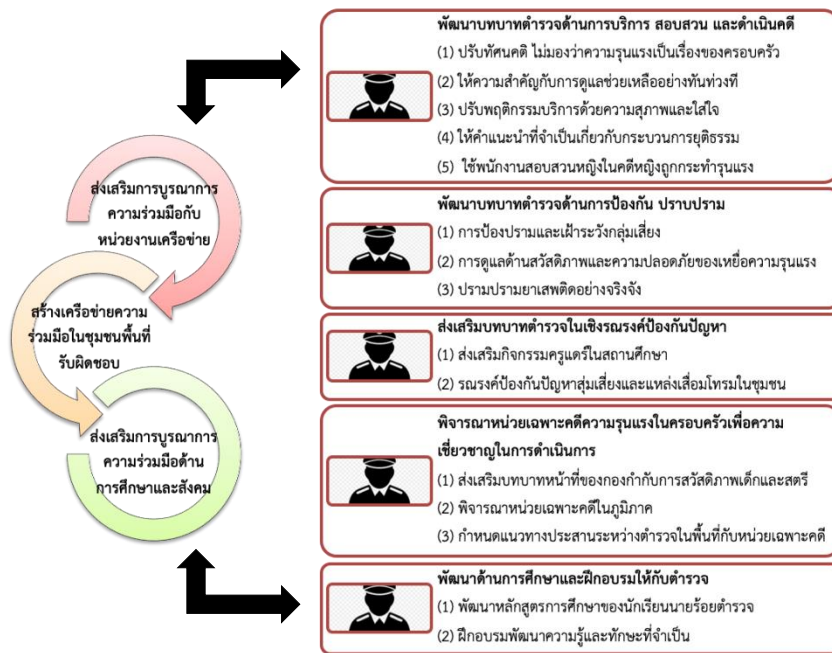
ปัจจัยเงื่อนไขที่เริ่มทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว เกิดจาก 1) สุราหรือสารเสพติด ซึ่งเป็นสาเหตุอันดับต้น ๆ 2) ความหึงหวงของฝ่ายชายโดยมักไม่มีมูลความจริง 3) ฝ่ายชายนอกใจและหาเรื่องทะเลาะ 4) ค่านิยมเดิมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ได้ใจว่าตนแข็งแรงกว่า 5) คิดว่าผู้หญิงต้องพึ่งพาผู้ชาย ทำให้ผู้ชายสามารถทำอะไรกับผู้หญิงก็ได้ 6) การยึดถืออำนาจทางการเงินเป็นเครื่องต่อรองให้มีอำนาจเหนือกว่า 7) ความกดดันจากภาวะเศรษฐกิจทำให้เกิดความเครียด ไม่เข้าใจกัน 8) ความเป็นครอบครัวเดี่ยว ขาดคนช่วยประคับประคองหรือห้ามปราม และ 9) ซึมซับความรุนแรงตั้งแต่วัยเด็ก ทำให้มักแก้ปัญหาโดยใช้ความรุนแรง

ปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความรุนแรงซ้ำแล้วซ้ำอีก เกิดจาก 1) ฝ่ายหญิงทนเพราะรัก คิดว่าฝ่ายชายจะปรับปรุงตัวได้ 2) ฝ่ายหญิงต้องการความเป็นครอบครัว อดทนเพราะลูก 3) ฝ่ายหญิงยอมกลับไปคืนดีเพราะยังรัก 4) ฝ่ายหญิงพึ่งพาตนเองไม่ได้ จึงยอมทนให้สามีทำ

รุนแรง 5) แม่สามีปกป้องลูกชาย ทำให้สะใจต้องทน เอาผิดไม่ได้ 6) หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงพึ่งพาให้คนในชุมชนช่วยเหลือไม่ได้ 7) กระบวนการยุติธรรมไม่เอื้ออำนวย ทำให้ผู้กระทำผิดไม่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูและกลับไปใช้ความรุนแรงอีก และ 8) ผู้ถูกกระทำรุนแรงเห็นว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัว จึงไม่ยากแจ้งความดำเนินคดี

2. บทบาทและปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว พบว่า ตำรวจมีบทบาท 1) การบังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำและผู้ถูกกระทำรุนแรง 2) การป้องกันและป้องกันปัญหา และ 3) การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ปัญหาอุปสรรคคือ ทิศนะที่ตำรวจมองว่าเป็นแค่เรื่องในครอบครัว ภาระงานหลากหลาย ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ขาดทักษะที่จำเป็น รวมทั้งความล่าช้าในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ถูกกระทำรุนแรงมักกลับไปคืนดีและหลบเข้าสู่วงจรความรุนแรงอีก

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทตำรวจและการบูรณาการความร่วมมือ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาบทบาทในการบริการสอบสวน และดำเนินคดี 2) การพัฒนาด้านการป้องกัน ปรามปราม 3) การส่งเสริมบทบาทในเชิงรณรงค์ป้องกัน 4) การพิจารณาหน่วยเฉพาะคดีความรุนแรงในครอบครัว และ 5) การพัฒนาการศึกษาและฝึกอบรม ซึ่งการพัฒนาบทบาทตำรวจควรเชื่อมโยงกับการบูรณาการความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาบทบาทตำรวจในแต่ละด้าน ดังภาพ 2

ภาพ 2 แนวทางในการพัฒนาบทบาทตำรวจและการบูรณาการความร่วมมือเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

การบูรณาการความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) การส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่าย เช่น ศูนย์พึ่งได้ บ้านพักฉุกเฉินกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จะช่วยให้บทบาทตำรวจทั้งในด้านการบริการ การดำเนินคดี และการป้องกันปราบปราม ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 2) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนพื้นที่รับผิดชอบ เช่น สำนักงานเขต หรือองค์กรปกครองท้องถิ่น จะช่วยให้ตำรวจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการรณรงค์ป้องกัน และปราบปรามกลุ่มเสี่ยงและพื้นที่เสี่ยงในชุมชนได้ง่ายขึ้น และ 3) การบูรณาการความร่วมมือด้านการศึกษาและสังคม โดยการสอดแทรกเรื่องความรุนแรงในหลักสูตรการศึกษา การส่งเสริมให้ความรู้กับประชาชน การสร้างเครือข่ายให้คนในสังคมร่วมมือกันป้องกันและแก้ไขปัญหา การบูรณาการความร่วมมือทั้ง 3 ส่วนนี้ จะช่วยให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของตำรวจตามบทบาททั้ง 5 ด้านเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การอภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการณ์ รูปแบบ เส้นทางและปัจจัยเงื่อนไขของการเกิดความรุนแรงในครอบครัว

สภาพการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ประเด็นของผู้ถูกกระทำรุนแรงที่เพิ่มสูงขึ้น สอดคล้องกับสถิติความรุนแรงในครอบครัวในช่วงปี พ.ศ.2553 - 2560 ที่พบแนวโน้มเหตุการณ์ความรุนแรงเพิ่มสูงขึ้นจากปี 2553 จำนวน 724 เหตุการณ์เป็น 1,200 เหตุการณ์ในปี พ.ศ.2560 (Ministry of Social Development and Human Security, 2018) และพบว่าการกระทำที่รุนแรงขึ้นนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันความอดกลั้นของผู้คนมีค่อนข้างน้อยจากแรงกดดันของปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่มีความหลากหลายและซับซ้อนขึ้น

กลุ่มผู้ถูกกระทำความรุนแรงที่ส่วนใหญ่มักเป็นเพศหญิงวัยกลางคนและมักถูกกระทำจากสามีตนเอง สอดคล้องกับข้อมูลของศูนย์พึ่งได้ กระทรวงสาธารณสุขซึ่งระบุว่า ในปี พ.ศ.2560 มีผู้ประสบปัญหาความรุนแรงที่เข้ารับบริการของ

ศูนย์พึ่งได้ เป็นเพศหญิงถึงร้อยละ 93.84 และพบว่าการกระทำความรุนแรงส่วนใหญ่ร้อยละ 69.73 เป็นความรุนแรงจากคนในครอบครัว และแฟน (Ministry of Social Development and Human Security, 2018) ส่วนที่พบว่าหญิงวัยกลางคนถูกระทำความรุนแรงมาก อาจเนื่องจากเป็นวัยที่มีครอบครัวมาแล้วระยะหนึ่ง ซึ่งอธิบายได้ตามแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว ที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงวงจรชีวิตครอบครัว โดยความพึงพอใจต่อกันจะลดลงเรื่อย ๆ จนลงมาถึงมากที่สุด เมื่อบุตรอยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้หญิงน่าจะเข้าสู่วัยกลางคนแล้ว (Eshleman, 1994) และพบว่าความรุนแรงในครอบครัวกับการใช้สุราหรือยาเสพติดมักมาด้วยกัน ยืนยันได้จากการสำรวจปัจจัยที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวพบว่า ปัจจัยเสริมส่วนใหญ่คือการเมาสุราหรือใช้สารเสพติด พบสูงสูดร้อยละ 38.17 (Department of Women's Affairs and Family Institute, 2017) เป็นเพราะแอลกอฮอล์และสารเสพติดบางชนิด ออกฤทธิ์ทำให้บุคคลยับยั้งสติได้น้อยหรือแทบไม่ได้เลยนำไปสู่การใช้ความรุนแรงได้ง่าย

รูปแบบของความรุนแรงในครอบครัว
พบว่า ส่วนใหญ่ฝ่ายภรรยาจะถูกกระทำความรุนแรงทางกายจากสามี อธิบายโดยแนวคิดทฤษฎีครอบครัวสตรีนิยม (feminist family theory) ที่อธิบายการใช้ความรุนแรงว่าเป็นพฤติกรรมหนึ่งของผู้ชายกระทำเพื่อคงความมีอำนาจของชายให้เหนือผู้หญิงไว้ (Bograd, 1988) ส่วนการที่สามีบางรายยอมให้ภรรยากระทำรุนแรงแก่ตนนั้นสาเหตุหนึ่งอาจมาจากความมีอำนาจในการต่อรองของเพศหญิงที่มากกว่าเพศชายอธิบายได้ด้วยแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทรัพยากร (resource theory) ที่กล่าวถึงอำนาจในการต่อรอง ที่ขึ้นอยู่กับว่าใครมีอำนาจในการจัดหาทรัพยากรได้ดีกว่า (Goode, 1971) ในครอบครัวที่ฝ่ายหญิงมีอำนาจทางการเงินสูงกว่าฝ่ายชาย จึงมีอำนาจที่จะต่อรองในครอบครัวมากกว่า ในขณะที่ผู้หญิงบางรายใช้

ลูกในการต่อรองซึ่งตามแนวคิดทฤษฎีแลกเปลี่ยนทางสังคม (social exchange theory) อธิบายได้ว่า เป็นการแลกเปลี่ยนกับความต้องการบางสิ่งซึ่งเมื่อไม่ได้รับการตอบสนองจึงใช้พฤติกรรมรุนแรง ในขณะที่ฝ่ายชายต้องยอมตามเพื่อแลกเปลี่ยนกับความสุขของลูกและความมั่นคงของครอบครัว ส่วนประเด็นสุดท้ายที่พอกระทำรุนแรงต่อลูกนั้น มักพบในกรณีที่อยู่ในภาวะมีเมามา ซึ่งเป็นฤทธิ์ของแอลกอฮอล์ที่มีผลต่อระบบจิตประสาท ส่งผลให้ไม่สามารถควบคุมความคิดและพฤติกรรมได้

ส่วนความรุนแรงต่อสภาพจิตใจและความรุนแรงทางเพศ อธิบายได้โดยแนวคิดจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ ที่เชื่อว่าพฤติกรรมมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดจากทั้งสัญชาตญาณทางเพศและความก้าวร้าว (Freud, 1964) ที่มีอยู่ในคนทุกคน หากแต่จะแสดงออกมาในเฉพาะบางคนที่ Ego คือการใช้เหตุผลและผลตามจริง หรือ Superego ซึ่งเป็นการใช้มโนธรรมและค่านิยมอันดี ไม่สามารถควบคุมสัญชาตญาณนั้นได้ ทั้งนี้ พฤติกรรมรุนแรงอาจไม่ได้เกิดจากการใช้สัญชาตญาณเพียงฝ่ายเดียวจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า มีปัจจัยอื่นมากระตุ้นให้สัญชาตญาณของมนุษย์แสดงออกมาได้ เช่น การใช้สุราหรือสารเสพติด เป็นต้น

เส้นทางความรุนแรงในครอบครัว
จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับวงจรชีวิตครอบครัว (family life cycle) ตามแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว (family development theory) เริ่มจากระยะครอบครัวเริ่มต้น (beginning families) ซึ่งต้องเรียนรู้นิสัยใจคอกันจากความสัมพันธ์ที่แนบแน่นไปสู่ความจืดจาง (Wetwithan, 2014) โดยความพึงพอใจในชีวิตครอบครัวจะลดลงเรื่อย ๆ และลดลงมากที่สุดเมื่อบุตรอยู่ในช่วงวัยรุ่น (Eshleman, 1994) ประกอบกับมีปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวงจรชีวิตครอบครัว ทั้งปัจจัยภายในและภายนอกครอบครัว

ปัจจัยเงื่อนไขที่เริ่มทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว ในส่วนของสุราหรือสารเสพติด และปัจจัยเรื่องความหึงหวงและนอกใจกันนั้น สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ที่พบว่า ปัจจัยเสริมอันดับต้น ๆ คือ ผู้กระทำเมาสุราหรือใช้ยาเสพติดพบร้อยละ 38.17 เกิดจากการนอกใจและหึงหวง ร้อยละ 24.45 (Department of Women's Affairs and Family Institute, 2017) ส่วนค่านิยมเดิมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ และคิดว่าผู้หญิงต้องพึ่งพาผู้ชาย สามารถทำอะไรก็ได้ อธิบายได้ด้วยแนวคิดทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ของครอบครัว (family symbolic interaction theory) ที่เน้น การตีความของบุคคลผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Ritzer & Goodman, 2004) การที่ผู้ชายตีความว่าชายเป็นใหญ่เหนือหญิง และฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายอ่อนแอและต้องพึ่งพาตน เป็นการให้ความสำคัญกับตัวตนของชายที่มากเกินไป นำไปสู่ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เนื่องจากต้องการสร้างตัวตนให้มีบทบาทหรืออำนาจที่เหนือกว่า

เงื่อนไขในประเด็นการยึดถืออำนาจทางการเงินและความกดดันจากสถานะทางเศรษฐกิจตามแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับทรัพยากร (resource theory) อธิบายว่า ผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดในการครอบครัวยังมักเป็นผู้ที่หาเลี้ยงครอบครัว (Goode, 1971) และยังอธิบายถึงความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดจากความตึงเครียดทางเศรษฐกิจ ส่วนเงื่อนไขของความเป็นครอบครัวเดี่ยว ขาดคนช่วยประคับประคอง การไม่มีสมาชิกอื่นในครอบครัวคอยช่วยให้สถานการณ์ดีขึ้น เงื่อนไขนี้สอดคล้องกับงานวิจัยหนึ่งที่พบว่า หากมีบุคคลในครอบครัวคอยประคับประคอง ไม่เอื้ออำนวยให้เกิดความรุนแรง จะช่วยลดความเสี่ยงปัญหาความรุนแรงได้ (Intharajit & Krinchai, 2010) ส่วนการซึมซับความรุนแรงในครอบครัวตั้งแต่วัยเด็กที่เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่อธิบายได้ด้วยแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory) ที่เน้น

การเรียนรู้โดยการสังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมจากบุคคลแวดล้อม (Bandura, 1986) และการได้รับประสบการณ์ทางอารมณ์ในฐานะผู้สังเกตการณ์ความรุนแรงในครอบครัวตั้งแต่เด็ก ทำให้เรียนรู้ตัวแบบที่ใช้ความรุนแรง ดังนั้น เมื่อเกิดความขัดแย้งกับคู่ครอง จึงมักใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา

ปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความรุนแรงซ้ำแล้วซ้ำอีก ได้แก่ ทนเพราะรักและคิดว่า จะปรับปรุงตัวได้ ความต้องการความเป็นครอบครัว อดทนเพราะลูก รวมถึงยอมกลับไปคืนดีเพราะยังรักยังเห็นใจ เงื่อนไขทั้ง 3 ประเด็นนี้มีลักษณะเดียวกันตรงที่ ความต้องการรักษาความเป็นครอบครัวไว้ ซึ่งมักจะเป็นทัศนคติของฝ่ายหญิง ซึ่งหากอธิบายด้วยแนวคิดทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (social exchange theory) (Homans, 1961) การยอมรับและอดทนต่อความรุนแรงเป็นเพราะต้องการแลกเปลี่ยนสิ่งที่ตนต้องการ คือความรักและความเป็นครอบครัว ส่วนการพึ่งพาตนเองไม่ได้ เงื่อนไขนี้อธิบายได้ด้วยทฤษฎีครอบครัวสตรีนิยม (feminist family theory) ที่กล่าวถึงระบบชายเป็นใหญ่ เป็นสาเหตุของการควบคุมและลิดรอนอำนาจผู้หญิง (Chafetz, 1997) ในแง่นี้ ผู้ถูกกระทำรุนแรงซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ยังคงรู้สึกพึ่งพาอีกฝ่ายซึ่งเป็นการถูกครอบงำทั้งจากอำนาจความเป็นชายและอำนาจทางเศรษฐกิจ

ประเด็นปัจจัยเงื่อนไขจากแม่สามีปกป้องลูกชายตนเอง การพึ่งพาคนในชุมชนไม่ได้และกระบวนการยุติธรรมไม่เอื้ออำนวย รวมถึงตัวผู้ถูกกระทำเองที่มองว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัว ไม่อยากแจ้งความ แสดงถึงการขาดปัจจัยสนับสนุนทางสังคมที่มีผลให้ความรุนแรงไม่ได้ถูกแก้ไข ในแง่นี้ อธิบายได้ด้วยทฤษฎีระบบทั่วไป (general system theory) ที่อธิบายถึงการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวว่า จำเป็นต้องดำเนินการร่วมกันในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ทั้งบุคคล กลุ่มคน และสังคม

2. บทบาทและปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

ข้อค้นพบเกี่ยวกับบทบาทตำรวจ หากมีการดำเนินการตามบทบาทได้อย่างมีประสิทธิภาพ และแก้ไขปัญหาอุปสรรคหรืออุดช่องโหว่ต่าง ๆ เช่น พัฒนาศักยภาพผู้เชี่ยวชาญของตำรวจ แก้ไขประเด็นความล่าช้าในการปฏิบัติหน้าที่ จะทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับองค์ประกอบสำคัญของประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย ได้แก่ 1) มีความแน่นอนในการบังคับใช้กฎหมาย คือ ผู้กระทำรุนแรงที่ถือเป็นการกระทำผิดได้ถูกจับกุมดำเนินคดี 2) มีความรวดเร็วในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้ผู้กระทำเกิดความเกรงกลัว ไม่กล้ากระทำรุนแรงต่อผู้เสียหายอีก 3) ยึดหลักเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน (Jitsawang, 1996)

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทตำรวจและการบูรณาการความร่วมมือ

แนวทางในการพัฒนาบทบาทตำรวจทั้ง 5 ด้าน ครอบคลุมบทบาททั้ง 3 ส่วนของตำรวจ ได้แก่ การบังคับใช้กฎหมาย (law enforcement) การรักษาสงบเรียบร้อย (order maintenance) และการให้บริการ (service-related duties) (Reid, 1997) โดยการพัฒนาบทบาทตำรวจในด้านการบริการ สอบสวน และดำเนินคดีนั้น เน้นการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดประสิทธิภาพในด้านความแน่นอนในการบังคับใช้ ความเสมอภาคจากการไม่เลือกปฏิบัติ และความรวดเร็วในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งจำเป็นต้องบูรณาการความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ร่วมมือกับทนายความในการสอบสวน หรือร่วมมือกับกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ในการดูแลช่วยเหลือผู้ถูกกระทำรุนแรง เนื่องจากเป็นอีกหนึ่งองค์กรที่มีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ.2562 ส่วนการพัฒนาบทบาทตำรวจด้านการป้องกัน

ปราบปรามนั้น สอดคล้องกับพระราชบัญญัตินี้ในประเด็นที่เน้นการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว ซึ่งการที่จะประสบความสำเร็จในประเด็นนี้ จำเป็นต้องส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเช่นกัน

การส่งเสริมบทบาทตำรวจในเชิงรณรงค์ป้องกันปัญหา สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ.2562 ที่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสวัสดิภาพไม่น้อยไปกว่าการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัว ทั้งนี้ควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนควบคู่ไปกับการบูรณาการความร่วมมือด้านการศึกษาและสังคม เพื่อส่งเสริมความรู้ให้คนในสังคมและสร้างความตระหนักถึงสิทธิของตนเองและแหล่งช่วยเหลือในสังคม

การพิจารณาให้มีหน่วยเฉพาะคดีความรุนแรงในครอบครัวของตำรวจเพื่อผู้เชี่ยวชาญในการดำเนินการ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ.2562 ที่กำหนดให้มีหน่วยงานเฉพาะที่มีหน้าที่ชัดเจน เช่น ให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัว หรือกำหนดให้มีศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ดังนั้น ควรมีการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายตามพระราชบัญญัตินี้เพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างครบวงจร

การพัฒนาด้านการศึกษาและฝึกอบรมให้กับตำรวจ เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของตำรวจในทุกด้านให้เข้มแข็ง ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทั้งในประเด็นของความแน่นอนในการบังคับใช้กฎหมาย ความรวดเร็วในการบังคับใช้กฎหมาย การยึดหลักเสมอภาค และการมีบทลงโทษที่เหมาะสม (Jitsawang, 1996) ในส่วนของบทลงโทษนั้น เนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวยึดแนวทางสมานฉันท์เป็นสำคัญ จึงเน้นการประนีประนอมเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวสามารถกลับมาใช้ชีวิตร่วมกันเป็นครอบครัวได้ดังเดิม ซึ่งการส่งเสริมการศึกษา

หรือการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญด้านการสื่อสารของตำรวจจะช่วยให้ได้มาก

ข้อเสนอแนะ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรพิจารณาพัฒนาบทบาทตำรวจทั้ง 5 ด้าน และส่งเสริมการบูรณาการทั้ง 3 ส่วน เพื่อให้เกิดการพัฒนาบทบาทตำรวจในเชิงบูรณาการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาในแต่ละพื้นที่และบริบทเฉพาะในการดำเนินการของแต่ละกองบังคับการ

เอกสารอ้างอิง

- Allen, N. E. (2005). A multi-level analysis of community coordinating councils. *American Journal of Community Psychology*, 35(1), 49-63.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bograd, M. (1988). *Feminist perspective on wife abuse*. California: SAGE.
- Bhatanapraphabhan, D., & Kongsakon, R. (2007). Community survey of problems and psychological consequences of domestic violence. *Journal of Psychiatric Association of Thailand*, 52(4). Retrieved from http://www.kmutt.ac.th/jif/public_html/article_detail.php?ArticleID=47322
- Chafetz, J. S. (1997). Feminist theory and sociology: Underutilized contributions for mainstream theory. *Annual Review of Sociology*, 23, 97-120.
- Chongwattana, S. (2009). *Problems in the enforcement of domestic violence victim protection act, 2007* (Master of arts). Thammasart University. Bangkok.
- Department of Women's Affairs and Family Development, Ministry of Social Development and Human Security. (2017). *Domestic violence, domestic violence: The truth and pathway*. Retrieved from <https://www.pptvhd36.com/news/>.
- Eshleman, J. R. (1994). *The family: An Intersection* (7th ed.). Boston: Allyn & Bacon, Incorporated.
- Freud, S. (1964). *Group psychology and the analysis of the ego Sigmund Freud*. New York, NY: Bantam Books.
- Gelles, R. J., & Straus, M. A. (1979). Determinants of violence in the family: Toward a theoretical integration. in W. R. Burr, R. Hill, F. I. Nye, & I. L. Reiss (Eds.), *Contemporary theories about the family* (vol. 1), pp. 549-581. New York, NY: The Free Press.
- Goode, W. (1971). Force and violence in the family. *Journal of Marriage and the Family*, 33, 624-636.
- Giles-Sims, J. (1983). *Wife battering: A systems theory approach*. New York, NY: Guilford Press.
- Hightower, J. (2004). Age, gender and violence: Abuse against older woman. *Geriatrics & Aging*, 7(3), 60-63.
- Hill, R., & Mattessich, P. (1979). Family development theory and life span development. In P. Baltes, & O. Brim, (Eds.), *Life span development and behavior* (Vol. 2), pp. 161-204. New York, NY: Academic Press.
- Homans, G. C. (1961). *Social behavior*. New York, NY: Harcourt Brace.
- Hutapead, B. (2009). *Research report on attitudes and roles of multidisciplinary teams towards solving domestic violence problems*. Office of Women's Affairs and Family Institute. Sukhothai Thammathirat Open University.
- Intharajit, O., & Krinchai, N. (2010). *Women and children: Domestic violence victims*. Bangkok: Hotline Psychology Institute.
- Jiamtae, P. (2012). Definitions and legal measures of domestic violence: A comparative study (Master's thesis). Thammasat University, Faculty of Law, Field of Criminal Law.
- Jitsawang, N. (1996). *Criminology and Penology*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press Office.
- Ministry of Social Development and Human Security. (2018). *Social and security situation report, 2018, 2nd quarter (April-June) presented to the cabinet*. Retrieved from https://www.m-society.go.th/download/article/article_20180530120954.pdf.
- Narongsak, A. (2009). *Assessment of the enforcement of domestic violence victims protection act, 2007*. Mahidol University. Nakhon Pathom.
- Parmar, A., & Sampson, A. (2007). Evaluating domestic violence initiatives. *The British Journal of Criminology*, 47(4), 671-691.
- Piyakawinyuakul, W., et al. (2003). *The evaluation of justice in the protection of domestic violence victims. Research Report*. Health Systems Research Institute.
- Pongpan-anoosorn, W. (2013). *Critical problem resolution of family violence throughout the protection of the victim of family violence act B.E. 2550* (Master's Thesis). Mahidol University, Faculty of Social sciences and Humanities, Field of Criminology and Criminal Justice.
- Reid, S. T. (1997). *Crime and criminology* (8th ed.). New York, NY: Brown & Benchmark Publishers.
- Ritzer, G., & Goodman, D. J. (2004). *Modern sociological theory*. Boston: McGraw Hill.
- Sanprasit, Y. (2011). *Domestic violence prevention model with participatory action of families and community a case study of a community in Pathumthani province* (Doctoral Dissertation). Srinakharinwirot University, Behavioral Science Research Institute, Field of Applied Behavioral Science Research.
- Straus, M. A. (1973). A General systems theory approach to a theory of violence between family members. *Social Science Information*, 12(3), 105-125.
- The Secretariat of The House of Representatives. (2011). *Domestic violence: The law help*. Bangkok: Bureau of Parliamentary Studies, The Secretariat of The House of Representatives.
- Wetwithan, P. (2014). *An introduction to family theories*. Bangkok: Parbpim.